

ימי קריאת המגילה

(מגילה ב.)

כללים בשיעור:

- חסורי מיחסרא והכי קתני
- גירסאות בגמרא

בשיעור זה נעסוק בסוגיה של ימי קריאת המגילה, ובשאלה – מדוע היום קוראים רק בי"ד ובט"ו, ולא בימים הנוספים המוזכרים במשנה. מתוך הדברים ננסה לעמוד על הבנה מהותית במחייית עמלק לאורך הדורות, בזמן הגלות ובזמן גאולה.

ימי קריאת המגילה

לגבי ימי הפורים, וקריאת מגילת אסתר, אנו מכירים את ימי י"ד ו-ט"ו באדר, כימי קריאת המגילה לפרזים ולמוקפין.

המשנה בתחילת מסכת מגילה מדברת על ימים נוספים הראויים לקריאת המגילה¹:

מגלה נקראת באחד עשר, בשנים עשר, בשלשה עשר, בארבעה עשר, בחמשה עשר, לא פחות ולא יותר. כרפין המקפין חומה מימות יהושע בן נון, קורין בחמשה עשר. כפרים ועירות גדולות, קורין בארבעה עשר, אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה:

כיצד, חל להיות יום ארבעה עשר בשני, כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפות חומה למחר. חל להיות בשלישי או ברביעי, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפות חומה למחר. חל להיות בחמישי, כפרים ועירות גדולות קורין בו ביום, ומקפות חומה למחר. חל להיות ערב שבת, כפרים מקדימין ליום הכניסה, ועירות גדולות ומקפות חומה קורין בו ביום. חל להיות

¹ מסכת מגילה פרק א משניות א-ב.

בַּשָּׁבֶת, כְּפָרִים וְעֵרֹת גְּדוּלוֹת מְקַדְּמִין וְקוֹרִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה, וּמְקַפּוֹת
 חוֹמָה לְמַחֲרָה. חָל לְהִיּוֹת אַחַר הַשָּׁבֶת, כְּפָרִים מְקַדְּמִין לְיוֹם הַכְּנִיסָה,
 וְעֵרֹת גְּדוּלוֹת קוֹרִין בּוֹ בַּיּוֹם, וּמְקַפּוֹת חוֹמָה לְמַחֲרָה:

כפרים קטנים² יכולים לקרוא גם ב"ימי הכניסה", אלו ימי שני וחמישי הקודמים ליום
 י"ד באדר, ובכך עושה המשנה חשבון שמתווספים לנו 3 ימים נוספים – י"א, י"ב ו-י"ג
 באדר.

כיום אנחנו לא נוהגים כן, והשאלה היא מדוע? לאן יעלמו ימים אלו?
 הגמרא³ מתייחסת לשאלה זו:

...אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא סתימתאה
 דדריש זמן זמנא זמניה, אבל חכמים אומרים: אין קורין אותה אלא
 בזמנה. מיתיבי: אמר רבי יהודה אימתי - בזמן שהשנים כתיקנן,
 וישראל שרויין על אדמתן. אבל בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה - אין
 קורין אותה אלא בזמנה. רבי יהודה אליבא דמאן? אלימא אליבא
 דרבי עקיבא - אפילו בזמן הזה איתא להאי תקנתא. אלא לאו - אליבא
 דרבנן, ובזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן מיהא קרינן!
 תיובתא דרבי יוחנן, תיובתא.

איכא דאמרי: אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי עקיבא
 סתימתאה. אבל חכמים אמרו: בזמן הזה, הואיל ומסתכלין בה אין
 קורין אותה אלא בזמנה. תניא נמי הכי: אמר רבי יהודה: אימתי - בזמן
 שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן, אבל בזמן הזה הואיל
 ומסתכלין בה - אין קורין אותה אלא בזמנה...

לדברי רבי יהודה, תקנת הימים הנוספים היא "בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין
 על אדמתן אבל בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה".

"בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן"

נחלקו הראשונים בהגדרת הדברים ובהבנת טעמם.

שיטת רש"י

מפרש רש"י בסוגייתנו:

בזמן שהשנים כתיקנן - שהשנים מתעברות על פי בית דין, והחדשים
 המקדשין בבית דין שולחין שלוחיהן להודיע אימתי הוקדש ניסן,
 ועושין מועדים על פי שלוחין: **כשרויין על אדמתם** - והשלוחין

² הכוונה לאנשי כפרים שאין בהם מניין קבוע של אנשים בבית הכנסת, והם מגיעים לערים הגדולות בימים שני
 וחמישי, שבהם יושבים בתי דינין כתקנת עזרא. ועיין ברש"י ד"ה "אלא שהכפרים", ונרחיב בדברים בהמשך
 בע"ה.

³ מגילה דף ב.

מגיעין עד הפסח לקצה ארץ ישראל: **אבל בזמן הזה** - שפסקו כל אלה וישראל נפרדו, ולא יגיעו שלוחי בית דין אצלם הכל צופין למקרא מגילה ואומרים יום ארבעה עשר באדר קרינן המגילה, נשארו לאדר חמשה עשר יום וחמשה עשר של ניסן עושין פסח, ואם תקדים קריאתה יעשו פסח לסוף שלשים יום של קריאה, **ונמצאו אוכלין חמץ בימים אחרונים (ביום) של פסח:**

תקנת הימים הנוספים של קריאת המגילה מתאפשרת כאשר השנים מתעברות על פי בית דין, והשלוחין שמכריזים בכל ארץ ישראל על קידוש החודש מספיקים להודיע לכולם עד פסח על קידוש חודש ניסן.

כאשר נתפזר עם ישראל, והשלוחים לא יספיקו להגיע בזמן אל כל היהודים הרחוקים ביותר, יש לנו חשש שאנשים יקבעו את ימי חג הפסח על פי חשבון מיום קריאת המגילה, והם עלולים לטעות ולהקדים את חג הפסח, וממילא להיכשל באכילת חמץ בימי החג האחרונים, בעקבות החשבון המוטעה.

מהדברים עולה כי מצד עניינו של חג הפורים עצמו, היינו אמורים להמשיך גם בזמנו בכל ימי קריאת המגילה, אלא שבעקבות חשש חיצוני – של תקלה בימי חג הפסח - אנחנו מבטלים את תקנת חלק מימי הפורים. ונראה שיש בזה קושי מסוים.

אמנם, ניתן להבין את הדברים ולומר שבסופו של דבר חג פסח הוא מדאורייתא, ובחמץ יש איסור כרת, על כן יש איסורו גובר על מצוות קריאת מגילה שהיא מדרבנן, מה גם שאין מדובר בביטול תקנת קריאת מגילה אלא רק חלק מתקנת יום הכניסה לבני הכפרים.

ובכל זאת יש מקום להתבונן - האם החשש לשיטת רש"י קשור גם לפורים עצמו?

ונוסיף עוד – אם הבעיה היא רק 'טכנית' כביכול, היינו יכולים לחזור לקריאה בימים הנוספים, כבר מאז החשבון ולוח השנה שתיקן הלל הנשיא! על כן נראה לומר, שיש מקום להתבונן יותר לעומק בהבנת עניין זה לדברי רש"י, ונשוב לכך בע"ה בהמשך.

רבנו חננאל – שתי גירסאות בדברי הגמרא

מפרש רבנו חננאל⁴:

...איכא דאמרי א"ר [יוחנן] זו המשנה דברי ר' עקיבא הן. אבל חכ"א בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה כי בעת קריאת המגילה מחלקין מעות פורים לעניים ומשלחין להן מתנות אין קורין אותה אלא בזמנה ב"ד...

⁴ פירוש רבנו חננאל על מגילה דף ב.

...והאי שאמר גאון ז"ל כך אנו שונין ומסתכנין. ופירש אם השנים כתיקנם שיכולין ישראל להעמיד דתותיהן ואין עליהן סכנה אין קורין אותה אלא בזמנה...

בפירוש הראשון גורס רבנו חננאל כגירסת רש"י – "הואיל ומסתכלין בה", אלא שמפרש באופן שונה. האביונים מסתכלין בקריאת המגילה, משום שהם מצפים לקבל מעות פורים.

נעיר שלפירוש זה פחות מובן לכאורה מה הקשר בין האמירה "בזמן שהשנים כתיקנן וישראל שרויין על אדמתן" לבין "בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה".

לפי פירוש רש"י - יש קשר מהותי בין שני חלקי המשפט, אלא שקשה מצד אחר כנ"ל. כאן לכאורה, פחות מובן הקשר בין חלקי המשפט, אלא אם נסביר באופן כללי שעם ישראל במצב יותר קשה, שמשפיע גם על רמת האביונים וכד'.

עוד קשה על פירוש זה, שיש להבין מה הבעיה בהוספת ימים לקריאת מגילה? והרי באותו יום שיקראו גם יחלקו מעות לעניים! וכן מקשה הר"ן⁵:

וקשיא לן על הדין פירושא הא דאמרין לקמן בגמרא הואיל ואמרו כפרים מקדימין ליום הכניסה גובין בו ביום ומחלקין בו ביום מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, וראיתי לרבנו אפרים ז"ל שפי' לפרק קושיא זו בזמן הזה שישראל מיוסרין בדקדוקי עניות אי יהבינן להו מתנות ב"א וב"ב וב"ג אזלי ואכלי להו בההוא יומא ושמחת פורים אינה נוהגת אלא בזמנה ובטלה לה שמחה, ואם תאמר ליקרו ב"א ולא ליתבי להו מידי עד י"ד וט"ו, כיון דחזו עניים דקארו מגילה ולא יהבי להו מידי מייאשי ואזלי להו לדוכתא אחריתי וקא בטלה מהם מצות מעות פורים מהני דקארו ב"א וב"ב וב"ג...

מביא הר"ן תירוץ בשם רבנו אפרים, שהבעיה היא משום שיש עניות כל כך קשה, אם יקראו מגילה ב"ג, אף על פי שיחלקו מעות לעניים, העניים ישתמשו בהן מיד, ולא ישארו להם מעות לעיקר זמן שמחת פורים ביום י"ד וכו'.

מכל מקום, רבנו חננאל מביא גירסה נוספת מהגאונים⁶ – "הואיל ומסתכנין בה". ופירושה – כאשר השנים כתיקנן, עם ישראל בארצו, ויכולים להעמיד דתותיהן ללא

⁵ חידושי הר"ן מסכת מגילה דף ב.

⁶ וכן ברי"ף מובאות שתי הגירסאות:

"אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן זו דברי רבי עקיבא סתימתא דדריש זמנא זמניהם, אבל חכמים אומרים בזמן הזה הואיל ומסתכלין בה אין קורין אותה אלא בזמנה, כלומר הואיל ועיניהם של עניים נשואות למקרא מגילה כדי לחלק להם מעות פורים אין קורין אותה אלא בזמנה, ויש שגורסין הואיל ומסתכנין בה, כלומר באותו העת שהיו ישראל מעמידין דתיהם ואין באין לידי סכנה היו קורין אותה באחד עשר בשנים עשר בשלשה עשר, אבל בזמן הזה שמסתכנין ישראל בדתיהם אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא ארבעה עשר וחמשה עשר, וכן הילכתא"

בגמרא⁸: "ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו", וכן כתב שם הרמב"ם⁹: "בימי הסכנה מניח אדם נר חנוכה בתוך ביתו מבפנים".
 כאן מבין הרמב"ם, לעומת זאת, שמדובר בעניין מהותי יותר. הסכנה היא סימן למצב בעייתי כללי, ולא סיבה בפני עצמה.

בפירוש המשניות¹⁰ הרמב"ם מרחיק לכת עוד יותר וכותב:
 וקריאתה בימים חלוקים היה בזמן שהיתה ידו פשוטה ותקיפה לקיים המצות בשלימותן. אבל בזמן הזה, רוצה לומר מיום שנתחבר הגמרא עד שיבוא משיח במהרה בימינו, אין קורין אותה אלא בזמנה, והוא יום ארבעה עשר וחמשה עשר כמו שביארנו.

לפי הפירושים האחרים – גם בזמננו היה ראוי באופן עקרוני לאפשר קריאת מגילה בימים הנוספים, אלא שמסיבות חיצוניות של פסח, עניים וחשש סכנה, אנו מבטלים אפשרות זו.

לפי הרמב"ם, לעומת זאת, נשמע שבאופן מהותי אין קריאה בימים הנוספים בזמננו. ויש לשאול – מה עניינם של ימי קריאת המגילה של בני הכפרים – ב"א, י"ב ו"ג? ומדוע הם קשורים למלכות ישראל ולביאת המשיח?!

ננסה להבין זאת מתוך התבוננות בהבנת תקנת ימי הכפרים, דרך סוגיית הגמרא העוסקת בשאלה – מדוע נתנו חז"ל אפשרות לבני הכפרים לקרוא בימים אחרים?

ימים י"א, י"ב ו-י"ג – תקנת בני הכפרים

אומרת הגמרא¹¹:

אלא שהכפרים מקדימין ליום הכניסה. אמר רבי חנינא: חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחייהם שבכרכין.

למימרא דתקנתא דכרכין הוי? והתנן: חל להיות בשני - כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום, ואם איתא - ליקדמו ליום הכניסה! - הו להו עשרה, ועשרה לא תקינו רבנן. תא שמע: חל להיות בחמישי - כפרים ועיירות גדולות קורין בו ביום. ואם איתא - ליקדמו ליום הכניסה, דאחד עשר הוא! - מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן. תא שמע, אמר רבי יהודה: אימתי - במקום שנכנסים בשני ובחמישי, אבל מקום שאין נכנסים בשני ובחמישי - אין קורין אותה אלא בזמנה. ואי סלקא דעתך תקנתא דכרכין היא - משום דאין נכנסים בשני ובחמישי

⁸ מסכת שבת דף כא:

⁹ הלכות חנוכה פרק ד הלכה ח

¹⁰ מסכת מגילה פרק א משנה א, פירוש המשניות להרמב"ם

¹¹ מגילה דף ד.

**מפסדי להו לכרכין? - לא תימא כדי שיספקו מים ומזון, אלא אימא:
מפני שמספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין.**

אומר רבי חנינא – חכמים הקלו על בני הכפרים להקדים את קריאתם, כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים.

הגמרא מבינה שמטרת התקנה היא לטובת בני הכרכים, והיא באה ליצור מצב שבני הכפרים, הדואגים להביא מים ומזון מהכפר אל הכרך, יהיו פנויים ביום הפורים לאספקת המזון לצורך שמחת החג, ולכן מאפשרים להם לקרוא מוקדם יותר. אלא שקשה על כך, אם מטרת התקנה היא לטובת בני הכרכין, לא מובן מדוע במקרים שי"ד יוצא בשני, או בחמישי, לא נקדים גם כן ליום הכניסה הקודם, כדי שיהיו פנויים בני הכפרים לספק מזון לבני הכרכים? הגמרא מתרצת שעד י"א אי אפשר להקדים, וגם ל"א לא מקדימים משום ש"מיום הכניסה ליום הכניסה לא דחינן".

ממשיכה הגמרא להקשות מדברי רבי יהודה - שאמר שבמקום שאין מתכנסים בשני וחמישי אין קורין אותה אלא בזמנה. "אי סלקא דעתך תקנתא דכרכין היא, משום דאין נכנסים בשני וחמישי מפסדי להו לכרכין!"

על כן, מסיקה הגמרא, צריך לשנות את דברי רבי חנינא באופן אחר. לא "כדי שיספקו", אלא "מפני שמספקים".

כלומר, אין זו תקנה לטובת בני הכרכין שמטרתה לאפשר אספקת מזון בשפע ביום הפורים, אלא לטובת בני הכפרים, כמעין גמול ושכר על כך שכל השנה הם מספקים מים ומזון לאחיהם שבכרכין. וכדברי רש"י שם:

אלא אימא מפני שמספקין - שכר הוא להם בשביל שהן מספקין...

וכאן תימה גדולה.

מה הקשר בין העובדה שהם מספקים מים ומזון, לקולא של קריאת המגילה בימי הכניסה? מדוע בחרו חכמים להקל עליהם דוקא בדבר זה?!

עוד קשה על שינוי הלשון שעושה הגמרא בדברי רבי חנינא¹².

תקנת "יום הכניסה"

נבוא להתבונן במהות תקנת יום הכניסה. נקודת ה**כניסה** חוזרת בעניינים רבים הקשורים לפורים.

המון בא להלחם בעם ישראל דרך נקודה זו, באמרו "ישנו עם אחד **מפוזר ומפורד**"¹³.

¹² ומעין הכלל של חסורי מיחסרא והכי קתני.

כנגד זה, התיקון של אסתר מתחיל בקריאה של "לך כנוס את כל היהודים"¹⁴.

על דברי הגמרא בדף ב - שבי"ג ברור שאפשר לקרוא מגילה ואין צורך בריבוי הכתוב משום ש"י"ג זמן קהילה לכל" - מפרש ר"ת¹⁵:

ופירש רבינו תם זמן קהילה לכל היא **שהכל מתאספין** לתענית אסתר
ובאים בני הכפרים לעיירות לומר סליחות ותחנונים לפי שבו נקהלו
לעמוד על נפשם והיו צריכים רחמים...

באופן כללי מצוות פורים סובבות סביב ההתכנסות והאחדות.
משלוח מנות איש לרעהו, מתנות לאביונים, מקרא מגילה בציבור, ומשתה ושמחה
ביחד.

הכינוס הוא חלק מהותי במאבק מול מבט הפירוד של המן, ועל כן הוא חלק מעניין
היום וממצוות מקרא המגילה.

מתוך כך, בני העיר ובני הכרך, מתכנסים יחד וקורין בי"ד וט"ו.
וכאן עולה שאלת בני הכפרים. אלו אנשים שאין להם שייכות ציבורית.

אומרת המשנה¹⁶:

אִיזוּ הָיָא עִיר גְּדוֹלָה, כָּל שְׂיִישׁ בָּהּ עֲשָׂרָה בְּטָלְנִים. פְּחוּת מִכָּאן, הָרִי זֶה
כָּפֵר.

לבני הכפר אין אפילו מניין קבוע שמכנס אותם. הם חיים כפרטים. אין להם "בית
כנסת".

כיצד יוכלו **להתכנס** באופן מהותי לקריאת המגילה?

נראה שזוהי עומק כוונת התקנה של **יום הכניסה**.
חז"ל מזהים נקודה שבה בני הכפרים מתחברים לקהל ישראל - למעמד ציבורי, וזה על
ידי **התכנסותם** לכרכין. הם באים לספק מים ומזון **לאחיהם** שבכרכים, בימי שני
וחמישי, ואז כבר באים לבית דין כשצריכים, שומעים קריאת התורה וכד'.
יום הכניסה, הוא הדרך של בני הכפרים לחיות **כחלק מציבור** ולא כפרטים. על כן,
באופן מהותי, ולא כשכר חיצוני, תיקנו להם חכמים שיקראו ביום הכניסה.

אולי ניתן לומר שהדברים כלולים בלשון המקורית של רבי חנינא¹⁷ – "כדי שיספקו"
אין כוונתו לומר שזוהי תקנתא דכרכין, אלא שיש כאן מבט כללי יותר, שאנחנו
מחפשים כיצד לחזק את השייכות הציבורית שלהם, ולהמשיך את הקשר שלהם
לאחיהם שבכרכים. וזאת על ידי תקנת יום הכניסה ומשמעותה העקרונית.

חס"מ

¹³ מגילת אסתר פרק ג' פס' ח'

¹⁴ שם פרק ד' פס' ט"ז

¹⁵ מובא בדברי הרא"ש במגילה פרק ראשון סימן א

¹⁶ פרק א משנה ג

¹⁷ ועיין בזה על פי הכלל של "חסורי מיחסרא והכי קאמר".

התקנה המקורית של ימי קריאת המגילה היא בי"ד וט"ו. אלו הימים השייכים לעיקר ההארה של ימי הפורים¹⁸. הימים של י"א, י"ב, י"ג הינם הרחבה והתפשטות של הארת הימים המרכזיים של פורים, לשייך לכלל ישראל וקריאת המגילה גם יהודים רחוקים יותר – בני הכפרים.

מדוע הדברים קשורים למלכות ושילטון ישראל, ומהו החיסרון כשאין מלכות?

הבנת דברי הרמב"ם – "בזמן שיש להם לישראל מלכות"

רואים בדברי הרמב"ם בהלכות מלכים¹⁹ שיש קשר מהותי בין מלכות ישראל לבין מצוות מחיית עמלק. אומר הרמב"ם²⁰:

שלוש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה: מינוי מלך קודם למלחמת עמלק שנאמר אותי שלח ה' למשחך למלך עתה לך והכיתה את עמלק והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית שנאמר ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית ארזים וגו'...

הכניסה לארץ ישראל מחייבת את כלל ישראל ב-3 מצוות. מינוי מלך, הכרתת זרע עמלק ובניין בית הבחירה. ודוקא בסדר זה. בכניסה לארץ ישראל, עם ישראל מתחיל להתכונן להשראת שכינה, בניין בית המקדש ועבודתו. לשם כך יש צורך במחיית עמלק המתנגד לקדושה, ולשם כך יש צורך במלכות ישראל.

המלך מכנס ומאחד את העם, ומאפשר למחות את עמלק שבא להלחם מתוך זריעת הפירוד באומה²¹. לאחר מחיית עמלק המתנגד לקדושה, ניתן יהיה לגשת לבניין בית המקדש.

אומר ר' צדוק הכהן מלובלין²²:

...והוא קודם הכנסת כל דבר קדושה גמורה קודם מתן תורה וקודם בנין בית ראשון מיד במלכות שאול היה התעוררות לבנין הבית והוצרך מחיית עמלק קודם על ידי שאול ודוד וכן קודם בנין בית שני

¹⁸ ועיין בזה בדברי המהר"ל באור חדש עמ' רט', ובשיעור על בן עיר וכן כרך, וכן בספר משוש הארץ בשיעור

"ערים מוקפות חומה"

¹⁹ כמובן על פי דברי חז"ל

²⁰ הלכות מלכים פרק א הלכות א-ב

²¹ כנ"ל בדברי המן "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד", וכן במלחמת עמלק בעם ישראל במדבר – "ויזנב בך כל

הנחשלים אחריך" ועוד.

²² רסיסי לילה אות יח

מחיית עמלק דהמן וכן יהיה לעתיד קודם בנין בית השלישי שיבנה במהרה בימינו אמן:

בכל פעם שיש התעוררות של קדושה, ומדריגה רוחנית חדשה הולכת ונבנית בעם ישראל, אנחנו פוגשים את עמלק שמנסה להתנגד ולעכב את הופעתה.²³ ראשית גוים עמלק.

ונראה לומר בהבנת דברי הרמב"ם, האפשרות להרחיב את הארת פורים של מחיית עמלק למקומות הרחוקים יותר של בני הכפרים, בימים הנוספים של י"א-י"ג, תלויה בכח של מלכות ישראל²⁴. מבלעדיה אין מחיית עמלק שלימה, והיא נשארת רק בימים המרכזיים של י"ד וט"ו.

בחזרה לדברי רש"י, ושתי גירסאות בגמרא

ראינו בסוגייתנו שיש שתי גירסאות המובאות כבר בדברי הראשונים והגאונים, ויש מקום לקיים את שתייהן. עסקנו כעת בהרחבה בגירסה של "הואיל ומסתכנין בה", דרך שיטות הראשונים הרואות בה כסיבה או כסימן. נחזור לעיין גם בגירסה הראשונה של "הואיל ומסתכלין בה", על פי פירוש רש"י²⁵. שאלנו לעיל בהבנת דברי רש"י, אם הבעיה היא רק 'טכנית' כביכול, מצד טעות בחישוב, מדוע שלא נחזור לקיים ימים אלו מאז חשבוננו של הלל וקביעת לוח השנה היהודי? לכאורה כבר נפתרה הבעיה!:

ונראה כעת לומר, שגם דברי רש"י יכולים להתבאר כסימן ולא כסיבה.

מצוות קידוש החודש על פי ראייה הינה המצווה הראשונה שנצטווה עם ישראל עוד במצרים, והיא כמעין צו השליחות האלוקית לעם ישראל מיד עם היווצרותו. עניינה של מצוה זו, כפי שהרחבנו במקום אחר²⁶, הוא קידוש המציאות הטבעית, על ידי קידוש הזמנים.

²³ וכן מובא בפרי עץ חיים שער חנוכה ופורים סוף פרק ה':

"והנה המן הרשע היה מכשף גדול, ואשתו זרש מכשפה גדולה, וי' בניו י' ספירות דקליפות, וראה אותו הארה הגדולה, והבין שרוצה לחזור המלכות פב"פ, ושיחזרו מוחין נה" דאבא ואמא לז"א, ולא ישאר בסוד דזרמיטא, ובזה יהיה גאולה לישראל, ולכן רצה לבטל את הארה. והנה המן גי' צ"ו, ואין צו אלא עבודה זרה, שהוא ראה זה הענין מתוך הקליפה, שהיא ע"ז, שהיא בעשיה, שעולה אל אדנ"י. והקב"ה ברחמי, עשה עמנו נסים ונפלאות בזמן ההוא, וביטל מחשבתו. ולא עוד, אלא שאותו הארה הבטיחנו שתהיה תמיד בזמן הזה..."

²⁴ וכן בביאת המשיח, כפי לשונו בפירוש המשניות.

²⁵ וכמובן שיש להתבונן גם בדברי רבנו חננאל בפירושו הראשון, ובדברי הר"ן ורבנו אפרים. ויתכן לומר באותו האופן שגם עניין העניות הוא כסימן ולא רק כסיבה, כביטוי לכך שעם ישראל נמצא בעניות ובשפל, ומחיית עמלק וגאולה שלימה צריכה לבוא לידי ביטוי בכוחות גדולים של עם ישראל על אדמתו, הבאים לידי ביטוי גם בשפע חומרי של עשירות וכד', ויש עוד לעיין בדבר.

²⁶ עיין בהרחבה בשיעור על "עיבור החודש בשלשה"

כאשר בטלה האפשרות השלימה למצוות קידוש החודש, יש חיסרון מהותי בהופעת עם ישראל, ובהופעת גאולת ישראל.
הלוח והחישוב אולי פותר בינתיים את הבעיה באופן טכני, אבל לא את החיסרון המהותי העקרוני.

שתי הגירסאות מבטאות שני מבטים עקרוניים לגבי החיסרון בהארת הפורים כאשר אין מלכות, או בטלה מצוות קידוש החודש, וממילא המלחמה בעמלק לא נשלמה.^{גירסאות} הדבר מתבטא בחיסרון בימים הנוספים של קריאת המגילה כנ"ל.

ולזמננו – "ישראל שרויין על אדמתן"

בחסדי ה' יתברך, זוכים אנו בדורות האחרונים לראות עין בעין בשוב ה' ציון, בקיבוץ גלויות, והתחלה של חזרת מלכות לישראל, גם אם היא איננה עדיין מלכות דוד השלימה ועדיין אין רוב עם ישראל בארצנו הקדושה.
האם יש בתהליך זה שאנו זוכים לו, להשפיע גם על ימי קריאת המגילה?

באופן מעשי, אין אנו באים ח"ו לשנות הלכה זו, ואנו מצפים ל"השיבה שופטינו כבראשונה", לשיבת הסנהדרין והופעת שלימה של תורה בעם ישראל ובארץ ישראל.

אך מצד המבט העקרוני, ודאי שעלינו להביט ולראות את קיבוץ הגלויות, תחיית הארץ, והקמת מדינתנו היקרה, כהארות גדולות, שהולכות ומוחות את הרשעה של עמלק.

ידועים דברי חז"ל המובאים ברש"י על הפסוק²⁷: "וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּס וְהָיָה מִלְחָמָה לַיָּדָד בְּעַמְלֵק מִדֶּרֶךְ דֶּרֶךְ" –

...נשבע הקב"ה שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו וכשימחה שמו יהי השם שלם והכסא שלם...

ואולי גם לזה, התכוון הרב זצ"ל לרמוז בפיסקה הידועה:
...מדינת ישראל, יסוד כסא ד' בעולם, שכל חפצה הוא שיהיה ד' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת, שאושר נשגב זה צריך הוא לביאור ארוך כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה יחדל מלהיות האושר היותר גדול²⁸.

עדיין אין המדינה שלימה, אין הכסא שלם, ואין השם שלם.
יש עדיין חושך שדורש ביאור והעלאת אור. אך יסוד לכסא ה' יש, וכן חפץ פנימי שיהיה ה' אחד ושמו אחד.

²⁷ ספר שמות פרק יז פסוק טז
²⁸ אורות, אורות ישראל, פרק ו פסקה ז

אנו מאושרים במדינתנו, עם כל הכאב על הדברים החסרים, ומתפללים שה' יזכנו לתקן את כל הדורש תיקון, ולזכות לתשובה שלימה, למלכות שלימה, מחיית עמלק שלימה, בניין בית המקדש, ביאת משיח צדקנו והופעת שם ה' שלם במהרה בימינו
אמן!

